

V. évfolyam 10. szám 1994. október

HÍRMONDÓ

TIZENHARMADIK
KIT EGY SZÉP LEÁNY NEVÉVEL SZERZETT
A nótája az Régi siralmas

1 Siralmas nékem idegen földön
már megnyomorodnom,
Szívem meghervadt nagy bánat miatt,
nincs már hova fognom.

2 Laktam földemről, szép szerelmemről
mikor gondolkodom,
Jutván eszemben, ott én mint éltem,
könyveimet hullatom.

3 Mint az szarvasit anyja után ri,
ha tőle eltévedt.
Szívem úgy hal, vész, halálra már kész,
hogya oda nem mehet.

4 Már ha nem látom, bár csak hallanom
adná Isten ötét,
Ki velem együtt sok szerelmet türt,
vennék mégis kedvet;

5 De igen ritkán és bizontalan
hírt felőle hallok,
Akkor sem merem őtet kérdezni,
mint rab, csak hallgatok:

6 Ki miatt kedvem szinte oly nekem,
mint nap az esőben,
Vagy mint az zöld ág, ki hamar elag
téli rút időben.

7 Vagyok már szinte özvegy gerlice,
szomorú én éltem,
Nem kell aranylánc, sem pengig vig tánc,
nincs semmihez kedvem.

8 Felejtett árva itt, mint pusztába,
csak remete módra
Tengek, nem élek, lenni sem lélek,
mert jutottam búra.

9 Ti mezők, hegyek, berkek, szép völgyek,
kiben gyakran jártam,
Szép szelid vadat, hangos madarat
ott hallottam, láttam,

10 Isten hozzátok, s adja, rajtatok
az avagy örvendjen,
Az ki engemet akkor szeretett,
mostan se feledjen!

"Áldj meg vitézséggel s az jó hírrel névvel,
Hogy szép tisztességgel mindent végezzenek
el,"

BALASSI ÚTJAIN
időben és térben II. rész

A Vág és a Liptói-havasok lejtőiről alázuhano bővizű Belá patak összefolyásánál, a 72. számú út kitérőjétől mintegy 5 km-re, elérjük Liptóúvárt. A Tátrai Nemzeti Park külső övezetének legnyugatibb kiszögellése ez a terület.

A hajdani királyság legészakibb zugában levő vár eredetileg vizivár. Története kulcs helyzete révén rendkívül mozgalmas. Igen hosszú az egymást "kiostromló" tulajdonosok névsora. 1554-től a Balassiak családi birtoka: Bálint "hazatéréseinek" a helyszíne. "Félelemmel és veszélyekkel teli életre" érkezett haza 1577-ben. Édesapja ekkor már nem volt az élők sorában. Nehézségei igen megsokasodtak. Werbőczy jogi könyve lett egyik fontos olvasmánya. Bálint terveit sem ekkor, sem később nem pártfogolta a szerencse: sem házassági elgondolásai, sem anyagi gondjainak a megoldásai nem fordultak az ő javára. 1585-ben a véglesi örökség miatt nagybátyjával dúlt a háborúság. Liptóúvár megtartása és a véglesi örök-rész volt az a bizonyos szalmaszál, amelybe kapaszkodhatott. Az egykor dúsgazdag báró fia, jeles vitéz, a hajdan ígéretes, fényes jövő helyett vár nélküli földönfutó? Hajdantól vitézlő, férfiemberhez méltó életének csak emlékét idézgethette. A liptóúvári csendbe nem hallatszott el a török ágyúk döngése... "Úgy ült Liptóúvárban, mint sündiszó az éhes farkasok gyűrűjében, összegömbölyödve, csak a tüskéit mutatva." Apja privilégiuma, mely szerint halála után fiai még tizenkét évig bírhatják Liptóúvárt - már lejárt, így a vár iránt többen érdeklődtek.

Csak a nyomor csalta ki ismét. Szegény lócsiszárként lóval kereskedett, ugyanekkor bős leveleket írt a bécsi udvarnak, mintha még mindig gazdag, hatalmas nagyúr lenne.

Hibbére vezet az utunk. Az E 85 sz. úton haladva a Kriván alatti kis mezővárosba jutunk. A Fehér-Vág egy mellékfolyójának, a Hybicának a partján települt, katolikus templomának családi kriptája lett végső nyughelye a vitéz költőnek, Bálintnak.

Rövid várakozás után betérhettünk a templomba. Elolvastuk az emléktáblára írottakat, s a barát, Rimay János versét. A minket bebocsátó hibbei asszony talán megérezte, hogy egy pici csodára várunk. Az általa megszólaltatott templomi orgona hangjai visszacsalogatták a már kinn szemlélődő csoporttagokat is, s áhíttá oldódott a hangulat. Im Balassi földi maradványainak közvetlen közelében lehetünk!

Éjszakai pihenőnk a Bélai-havasok lábánál volt. A városka közúti gócpont, a nagy tátrai körútba kapcsolódik.

A szepesbélai szálláshelyünk csaknem szomszédos volt a kiváló fizikus és matematikus Petzval József szülőházával (1807-1891). A modern fényképezőlcse feltalálójaként emlékezünk rá.

Utunk lengyel földön folytatódott. Fényképezőgépeink egyaránt rögzítették Krakkó eleven nyüzsgését s a Wawel fenséges nyugalma. A lengyel királyok egykori fővárosa a Tálra dombvidékbe átmenő vonulatai és a lengyel Alföld peremén; a Visztula felső folyásánál települt.

A Balassi család 1570-ben Lengyelországba menekült, ahol birtokai is voltak. Itt készült Bálint első ismert munkája. Krakkó akkor "európaibb horizontú város volt, mint akár Bécs vagy Prága: zene, költészet, tudomány virágzott, nyomdái kiválóak..., vallásosságuk mély és őszinte." 1576-ban a már lengyel király Báthory Istvánt követte új hazájába Bálint. Négy évre tervezett szolgálata azonban negyedére csökkent.

1579-ben újra készült vissza Lengyelországba, de engedélyt erre nem kapott. Magyarországi tájakon zajlik ekkortájt az élete. Birtokait nem, csak bajait, pereit gyarapította. 1589 szeptember végén "egészen egyedül, lóra ülven éjnek idején eltávozott ebből az országból". Lengyel földön a Marst és Pallast kereső Balassit Vénus és Pallas ajándékaiban kegyeltette a sors.

"Wesselényin Szárkány Anna annyira hasonlított Losonczy Anna asszonyra. Bálint úr már-már azt hitte, hogy Egerből lépett elébe." Ő lett Céliája.

Braunsberg jezsuita kollégiumában a tudós irodalom tanulmányozása mind nagyobb teret foglalt el életében. Műveltsége tovább gazdagodott. Szemhatára tág és szabad.

7554-7994

/Tolnai Gáborné/

KÖZTÜNK ÉLNEK 9. MARSCHALKÓ ZSOLT zenei rendező, író

32 éves fiatal ember. Ez évi kirobbanó sikere indokolta teszi, hogy sorozatunkban az idősebb korosztály soraiban őt is szerepeltessük. 1994-ben közel egy tucat újságcikket olvashattunk róla, főleg a tavasszal Budapesten bemutatott színdarabja kapcsán.

Az ének szakos tanár 5 évig dolgozott a Balassi Bálint Könyvtár audióvizuális részlegében, majd a Zeneakadémián folytatott tanulmányokat, szeptemberben kapott RTV zenei szerkesztő-rendezői diplomát. Jelenleg a karancsberényi zeneiskolában tanít, és brácsázik a Salgótarjáni Szimfonikus Zenekarban.

- Mikor kezdte írni és milyen ösztönzésre? Az írást - leszámítva a gyermekkori zsebkönyvet - a Balassi Bálint Asztaltársaság biztatására kezdtem el 4-5 éve. Ostromállapot címmel megjelentették egy kötetemet.

- Mi a sikeres színdarabod története? Az Újpest Színház drámapályázatára beadtam Kaméleonidász című komédiámat, s magam is meglepődtem az eredményen: 25 mű közül a második díjat nyertem el (első díjat nem adtak ki). A harmadik díjas Fehér Klára lett. Április 15-dikén volt a premier.

- Milyennek ítéled meg a fogadtatást?

Volt egy szolid sikere. Sokan dicsérték a darab humorát, aktualitását. Fehér Klára is jókat mondott róla.

- Hogyan állnak a nemrég nyilvánosságra hozott terveid?

A Balassi-monodramát Csikász István előadóművész tanulja, T. Pataki László fogja rendezni. Még ebben az évben bemutatják.

Nyomdában van Kísértetjárás című könyvem, amely az Albert Schweitzerről szóló Provence-i kolostort, a Kísértetjárást (Bornemissza Péter a főszereplője) és a Kaméleonidászt tartalmazza.

Gyűlik a verseskötetem anyaga is lassan...

- Jelenleg min dolgozol?

A főleki Zsákszínháznak írok egy történelmi darabot. Év végére készen lesz a szinopszis, a jövő évben a teljes kidolgozás.

A veszprémi Petőfi Színház pályázatára is beneveztem. Itt a feladat: egy szinopszis megírása és egy jelenet teljes kidolgozása.

Én három témát fogok így beküldeni.

- "Honnan jöttünk, mik vagyunk, hová megyünk?" Erre az alapvető kérdésre te is

keresed a választ, vallottad be egy interjúban. Hol tartasz most e kérdés kutatásában?

Én a görögök tanítványa vagyok.

Úgy közeledek az emberhez, ahogy ők és talán a kínaiak tették, akik az élet természetes dolgait természetes módon élték meg. Dialektikusak voltak. Én is dialektikusan szemlélem a világ dolgait. Nem hiszek abban, hogy az emberiség jobb lesz, abban bízom, hogy nem lesz rosszabb és hogy lesz egyáltalán. Bornemissza Péter - egyik példaképem - volt az első pszichológus, aki úgy gondolta, hogy az emberi lélek bizonyos vonatkozásaiban kiismerhető. Aki emberek közt él, ismernie kell (kellene) a lélek rejtelmeit, nem állhat meg a felszínen. Nem elégedhet meg azzal, hogy "Sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb." Ez a lény ennél sokkal bonyolultabb és összetettebb.

- Mik a további terveid?

Rajeczky Benjáminról rövidesen kell írnom egy életrajzot. Nyelveket és számítógépes ismereteket is akarok tanulni még.

/Nagy Jánosné/

EGYLETEK RÉGEN ÉS MOST

1933. július 1-jén a salgótarjáni Balassi Bálint Irodalmi Társaság előkészítő bizottsága az alábbi felhívást tette közzé a városi hetilapban: "A Társaság a helybéli társadalom anyagi megterhelése nélkül kívánja szolgálni az irodalom és művészet ügyét, miért is kéri az érdeklődő közönséget, hogy az alakuló ülésen nemcsak megjelenjen szíveskedjék, hanem ismerőseit és barátait is elhozni méltóztatásuk, hogy sikeresen indulhasson kitűzött célja felé." Dr. Dornay Béla, salgótarjáni gimnáziumi tanár, az előkészületek során a polgármesterhez írt levelében hangsúlyozta: "Anyagi támogatást nem kérünk. Szegények akarunk maradni és függetlenek. Esményünk nincs: nem gyűjteni, de áldozni akarunk."

A társaság hivatalos elismerése azonban igen sok huzavonát követően történhetett meg. Dr. Förster Kálmán polgármester a megyei főispánnál, a belügyminisztériumban kért hathatós támogatást.

Végül is az. 1936. június 4-dikén benyújtott társasági alapszabályt a felsőbb szervek is elfogadták s hivatalosan is elismerték a Balassa Bálint Irodalmi és Művészeti Társaság tevékenységét. Az 1937. március 7-dikén véglegesített alapszabály a társaság céljait a következőkben foglalta össze: "a

magyar irodalom és művészet művelése, pártolása, ismertetése." "Tevékenységükben fontosnak tartották felolvasások, zene és szavalati estélyek, népművelési előadások, kiállítások szervezését. Szándékuk volt tudományos, irodalmi és művészeti pályázatok meghirdetése, helyi könyvkiadás életre hívása.

Munkájukat három szakosztályban végezték, az irodalmi, a művészeti és a népművészeti szakosztály tagjai éves munkatervet készítettek, gondoskodtak évfordulók megünnepléséről, vállalták egymás műveinek bírálatát. A Balassa Bálint Irodalmi és Művészeti Társaság tisztikara állt elnökből, alelnökből, titkárból, pénztárnokból, jegyzőből, ügyészből, háznagyból és könyvtárnokból. Az elnöki tisztséget dr. Dornay Béla látta el, a könyvtárnok Csanády Miklós polgári iskolai tanár volt, akinek feladatairól az alapszabály kimondta: "A könyvtárnok a könyvtárnak és a társaság kiadványainak, művészeti tárgyainak őre és kezelője. Vezeti a könyvek és művészeti tárgyak jegyzékét." A társaság legismertebb tagjai voltak: Semetkay József reál-gimnáziumi tanár, Röder Alfréd igazgató tanító, Battyai József és Hóna Kovács Károly hivatásos művészek, Fayl Frigyes reál-

gimnáziumi tanár, Vilezsal Richárd karnagy, Jónás Ödönnek keramikus.

A Balassa Bálint Irodalmi és Művészeti Társaság legértékesebb hagyományait kívánta folytatni az 1988 decemberében megalakult Balassi Bálint Asztaltársaság. Kezdetben a Balassi Bálint Könyvtár patronálásával működtek, tartották meg foglalkozásaikat, felolvasóestjeiket, majd 1991. áprilisában önálló egyesületi alakultak. 1990-ben megrendezték első kiállításukat, melynek helye a Balassi Bálint Könyvtár volt. Évi rendszeres képzőművészeti bemutkozásuk immár hagyománnyá vált. Az asztaltársaság képzőművészei a balassagyarmati Komjáthy Jenő Irodalmi és Művészeti Társasággal kölcsönös bemutatkozó kiállítást szerveztek Balassagyarmaton és Salgótarjában.

A Balassi Bálint Asztaltársaság irodalmárai kezdetben a könyvtári Hírmondó c. lapban kaplak negyedévenként publikálási lehetőséget, majd 1992-től Asztaltársaság! füzetek c. kiadványukban mutatkoznak be verseikkel, elbeszéléseikkel. Illusztrációul pedig képzőművészeik alkotásairól készült fotók szolgálnak.

/Bódi Györgyné/

GYEREKEKNEK

Védett természeti értékeink

Nagykő (Bárna)

A vidék legmagasabb (520 m) és legnagyobb tömegű bazaltkúpja. A Nagykö csúcsáról páratlanul szép körkép tárul elének. A legszebb kilátás keletfelé nyílik. A Heves-Borsodi dombság végtelennel tűnő erdőrengetege a távoli Bükk-fennsík halványuló vonulatáig vezeti tekintetünket. A Nagykö rétegvulkán és 3 kitörési szakasza állapítható meg: az első heves tufaszórás volt, a második lávakitörés anyagából fekete bazalt, a harmadik kitörési szakok lávafolyásából világosszürke durvább szemcsés bazalt alakult ki.

A geológiai és tájképi értéket csak növeli a rajta található változatos sziklai növényzet. Évek óta rendszeres vendége a sziklának a korábban már eltűntnek vélt holló. Irodalom: Nógrád megye védett természeti értékei 1989.

/V. I-né/

ÉVFORDULÓ

Októberben született

Giusseppe Verdi zeneszerző La Roncole 1813. október 10.

Kittenberger Kálmán Afrika-kutató Léva 1881. október 10.

Fridtfof Nansen sarkkutató, zoológus Nobel-békedíjas Store Frøen 1861. október 10.

Gulácsy Lajos festőművész Budapest 1882. október 12.

Deák Ferenc államférfi, politikus, az 1867-es kiegyezés létrehozója Söjtöz 1803. október 17.

Balassi Bálint költő Zólyom 1854. október 20.

Alfréd Nobel vegyész, a Nobel-díj alapítója Stockholm 1833. október 21.

Kazinczy Ferenc író, nyelvújító Érsemjén 1759. október 27.

Kormos István író, költő Mosonszentmiklós 1923. október 28.

Takáts Gyula

SZÜRETI VERS

Szüretelnek, énekelnek,
láttál-e már ennél szebbet?

Dió, rigó, mogyoró!

Musttal teli kiskancsó!

Sose láttam szebbet.

Akkora fűrt, alig bírom.

Egy fűrtből lesz akó borom.

Dió, rigó, mogyoró,

csak úgy nevet a kancsó.

Az sem látott ilyen.

Az öregnek aszú bor jár.

A gyerekeknek must csodogál.

Dió, rigó, mogyoró,

szüretelni jaj de jó.

Igyunk erre egyet!

ÚJDONSÁGAINK

Gyermekrészlegünk folyóiratállománya egy közkedvelt amerikai magazinnal, az "Állattárral" gyarapodott. Huszonegy oldalon gyönyörű fotók, illusztrációk, információk, tények sorakoznak egymás mellett. Az évente négyszer megjelenő, igényes, szép kivitelű, tetszetős lap számonként egy-egy állatot mutat be.

Az első szám az oroszlanokkal foglalkozik. Megtudhatjátok, hogy hol él, mit eszik, hogyan szaporodik és főleg: van-e még esélye a túlélésre a vadonban, az ember által tönkretett természetben.

A legközelebbi szám címe: Panda.

1000 kérdés - 1000 válasz

az élet valamennyi területéről. Ebből a fantasztikus könyvből számtalan színes kép, rajz illusztrálásával számos kérdésre kaphattok választ a Földről, az emberről, az állatvilágról és a technikáról.

Megkönnyíti a keresést az, hogy a kötet végén tárgymutató található.

Még egyszer a VAKÁCIÓ-ról

A nyári számainkban ismertettük a Gyermekkönyvtárban zajló vakációs programot. Nagy örömünkre szolgált, hogy szép számmal és többen rendszeresen résztvettetek azokon (130 gyerek 65 foglalkozáson 570 alkalommal).

Szívesen hallgattátok a bélyegyűjtési és modellezési tanácsokat, az érdekességeket a régi Salgótarjánról. Együttérző résztvevői voltatok a madár és természetvédelemmel kapcsolatos előadásoknak. Sok érdekeset tudtatok meg a Salgótarján környékéről tett túrákon a természetéről, történelmi emlékekről, természet fényképezéséről. Nagyon sikeres volt az agyagfigurák, textiljátékok, bábok készítése. A gyöngyfűzés változatlanul vonzotta a legtöbb résztvevőt. Jó néhány tehetséges résztvevője volt a sakkulinak. Több gyerek érdeklődéssel forgatta, kölcsönözte a foglalkozásokhoz kapcsolódó szakirodalmat. Munkáitokból kiállítást rendeztünk. A foglalkozásokon készített tárgyakat hazavihettétek. Ezúttal mondunk köszönetet a programok változatosságát biztosító támogatóinknak, akik minden ellenszolgáltatás nélkül nagyon színvonalas foglalkozásokat tartottak.

Molnár Zoltán, Bácsfalusi Ferenc, Hulitka Róbert, Füzési Tamás, Gerecz Istvánné, Nagy János, Unatényi Magdolna, Hertelendi Zsuzsanna Mária, Barna Katalin, Szőke Gáborné pedagógusok, Hágára Judit tánctanár, Mészáros Erzsébet textilművész, Gáspár Imre bélyegyűjtő, Vertich József helytörténész, Dr. Fancsik János főorvos, Harsányi Szilvia, valamint a Modellező klub tagjai.

/V. I-né/

REJTVÉNY

Találkozhattak-e?

Gyakran előfordult a századok folyamán, hogy híres emberek találkoztak egymással. Most elképzelt "randevúkról" lesz szó, melyek csak akkor jöhettek létre, ha az illető személyek ugyanabban az időben éltek.

Derítsétek ki (bármelyik lexikonból), vajon találkozhattak-e egymással az alábbi híres emberek?

Michelangelo Buonarotti és Mátyás király;
II. Rákóczi Ferenc és Nagy Péter cár; Bonaparte Napóleon és Petőfi Sándor; Liszt Ferenc és Richárd Wagner

Beküldendő e neves emberek születési és haláladata az indoklással. Vigyázat! Két páros a valóságban is találkozott egymással, a legügyesebbek ezt is megfejtették.

Beküldési határidő: 1994. október 20.

A helyes megfejtők között könyv és tárgyjutalmat sorsolunk ki.

JAZZ KÉPTÁR

EBERHARD WEBER

1940. január 22-én született Stuttgartban.

Hatéves kora óta csellózik, és csak 1956-ban tért át a nagybőgőre. 1972 óta számít prolinak, amikor is több együtttest is "kipróbál". 1973-ban az EMC RECORDS részerc elkészíti a THE COLOURS OF CHLOE c. felvételét. Egy öthúros basszust készített magának egy régi olasz bőgőből, amelynek hosszú nyaka volt és egy kicsiny, négyszögletes rezonátora, ezt egy antik üzletben vásárolta. '1

Kompozíciós stílusa kissé hasonlónak tűnt a minimalistákéhoz, de fejlődött, és rájött, hogy mások zenéjének darabkái kedveli igazán, és ebből arra következtetett, hogy "Ha komponálni kezdek, csak olyan akkordokat és frázisokat használok, amelyeket igazán kedvelek - és aztán őket újra és újra használom.". Az igazi nemzetközi sikert a THE COLOURS OF CHLOE hozza meg számára, majd egy olyan bandát keres, amelyben abszolút európai módon zenélhet, visszafogott ritmussal, impresszionisztikus billentyűs sounddal és gördülékeny dallamokkal. Amikor a két hagyományt már nem tudja kellően egyensúlyban tartani, felosztja COLOURS nevű zenekarát. Ekkor már egy ideje játszik a UNITED JAZZ AND ROCK ENSEMBLE-ben és állandó tagja Jan Garbarek együtteseinek. 1985 óta szóló-basszus koncerteket is ad. Egy teljes koncert eljátszása igen nehéz, ehhez tüneményes technikára van szükség. Tartózkodik attól, hogy elektromos hangszere lehetőségeivel túlságosan éljen, csak minimális berendezéssel produkálja tündöklő tudását.

Október hónapban a Kortárs Jazz Klub keretében Fluid Rustle című albumában gyönyörködhetnek az idelátogatók.

/Kocsis Zoltán/

ZENÉS PÉNTEK ESTÉK

Október 7-én 18 órától

"KOJAK"

EBERHARD WEBER Fluid Rustle

(1979) Október 21-én 18 órától

"KOJAK"

JOHN ABERCROMBIE Night (1984)

+ MÉG VALAMI MÁS

KIÁLLÍTÁS

Szeptember 23-ig tekinthették meg az érdeklődők a Balassi Bálint Asztaltársaság képzőművészeinek kiállítását. Képeink a kiállítás megnyitóján készültek.

A KOSSUTH LAJOS ÉRMEKEN ÉS PÉNZEKEN című kiállítás október 15-ig látható.

BÉRLETES KAMARASZÍNHÁZI ELŐADÁSOK a Balassi Bálint Könyvtárban a FÜLEKI ZSÁKSZÍNHÁZ társulatának közreműködésével

PROGRAM:

1994. november 10.

Schwajda György: A SZENT CSALÁD tragikomédia

1994. december 5.

ZENÉS KABARÉ

1995. január 19.

Alfonso Pasco:

HAZUDJ INKÁBB. KEDVESEM!

komédia

1995. április 6.

Bohumil Hrabal:

SZIGORÚAN ELLENŐRZŐIT VONATOK

tragikomédia

Az előadások kezdete: 18 óra

Az előadások után a színészek és a rendező szeretettel várják a közönséget kötetlen "kávéházi" beszélgetésre.

A bérletek ára: 480,- Ft

Diákoknak, nyugdíjasoknak: 360,- Ft

Nagycsaládoknak (min. 5 főtől): 300,- Ft

Iskolai csoportoknak (10 főtől): 300 - Ft Jegyek ára: 140,- Ft

Diákoknak, nyugdíjasoknak: 100,- Ft

Bérletek, jegyek a Balassi Bálint Könyvtár nyitvatartási idejében vásárolhatók a ruhatárban hétköznap 10-18 óráig, szombaton 9-13 óráig.

MEGHÍVÓ

Valamennyi kedves olvasónkat várjuk

1994. október 15-dikén (szombaton) 16 órára a

MUSICA HISTORICA EGYÜTTES

Balassi Bálint külön-külön féle énekei című kazettájának élő bemutatójára.